

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 4/2008 rd

**Regeringens proposition med förslag till bered-
skapslag samt vissa lagar som har samband
med den**

Till försvarsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 14 februari 2008 en proposition med förslag till beredskapslag samt vissa lagar som har samband med den (RP 3/2008 rd) till försvarsutskottet för beredning. Försvarsutskottet har gett fackutskotten möjlighet att lämna utlåtande om befogenheter under kristid som gäller deras behörighetsområde. Social- och hälsovårdsutskottet har beslutat lämna utlåtande till försvarsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningssekreterare Liisa Vanhala, justitieministeriet
- biträdande avdelningschef, regeringsråd Tuu-
likki Haikarainen, direktör för försäkrings-
marknadsenheten Antero Kiviniemi, medici-
näråd Jouko Söder och överinspektör Anne
Hujala, social- och hälsovårdsministeriet
- riskhanteringschef Hannu Konttinen, Pen-
sionsskyddscentralen

- länssocial- och hälsoråd Esa Ellala, länssty-
relsen i Södra Finlands län
- planeringschef Antti Hakala, Folkpensionsan-
stalten
- överdirektör Juhani Eskola, Folkhälsoinstitu-
tet
- biträdande direktör Hannu Pelttari, Försörj-
ningsberedskapscentralen
- projektchef Sirkka Rousu, Finlands Kom-
munförbund
- enhetschef Eija Pelkonen, Läkemedelsverket
- direktör för operativa resultatenheten, profes-
sor Reijo Haapiainen, Samkommunen Hel-
singfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- jurist Outi Pennanen, Finansbranschens Cen-
tralförbund
- verkställande direktör Suvi-Anne Siimes, Läkemedelsindustrin.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Finlands Läkarförbund
- Hälso- och socialvårdens fackorganisation
Tehy rf
- Hälsovårdens Tjänsteorganisationer TEPA
ry.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

I den föreslagna beredskapslagen ingår särskilt kap. 8 om social trygghet och kap. 11 om att trygga social- och hälsovården i utskottets ansvarsområde. Utskottet har behandlat ärendet utifrån sitt ansvarsområde. Bestämmelserna om social trygghet föreskriver om lagstadgad försäkring och förmåner och om ändringar i socialbidrag vid undantagsförhållanden. I 11 kap. ingår det bestämmelser om verksamheten vid social- och hälsovårdsenheterna, styrning av annan social- och hälsovård och kommunernas rätt att låta bli att ordna viss social- och hälsovård. Dessutom har propositionen en lag om delegationen för social- och hälsovården under undantagsförhållanden.

Den föreslagna nya beredskapslagen och moderniseringen av bestämmelserna om myndigheternas befogenheter är nödvändiga reformer inom vårt ansvarsområde, anser utskottet och framhåller att lagförslagen ger goda förutsättningar för att trygga dels den social- och hälsovård som är nödvändig för befolkningens hälsa och funktionsförmåga, dels befolkningens grundläggande försörjning vid undantagsförhållanden. Det är dessutom viktigt att de pågående reformerna av lokal- och regionalförvaltningen tar hänsyn till att ansvarsfördelningen mellan olika förvaltningsnivåer måste läggas fast klart och tydligt med tanke på undantagsförhållanden.

Definitionen på undantagsförhållande avgränsar lagens tillämpningsområde och ska fortfarande bara innefatta mycket allvarliga kriser som rör hela folket eller åtminstone en stor del av folket och påverkar hela samhället. De viktigaste principerna för befogenheter under undantagsförhållanden framgår av 4 §. Där sägs att de bara får utövas om situationen inte går att få under kontroll med myndigheternas normala befogenheter. Myndigheterna kan bemyndigas att bara utöva de befogenheter som är nödvändiga och står i rätt proportion till det avsedda syftet.

Definitionen på undantagsförhållanden

Enligt 3 § 4 punkten ska också en synnerligen allvarlig storolycka, förhållandena omedelbart efter olyckan och en pandemi med konsekvenser jämförliga med en allvarlig storolycka räknas till undantagsförhållanden. Den största förändringen är att pandemi har lagts till. Enligt motiven avses också pandemier som ännu inte har nått Finland. Det är nödvändigt att den här typen av smittsamma sjukdomar nämns eftersom det finns situationer då befogenheterna i speciallagstiftning inte räcker till för att trygga befolkningens hälsa och välfärd, påpekar utskottet.

Utskottet har uppmärksamgjorts på att en pandemi också kan få sin början i Finland och att man då måste vidta åtgärder innan sjukdomen hinner få stor spridning. Lagen om smittsamma sjukdomar kan tillämpas på sjukdomar som får sin början i Finland. Den reviderades 2006 (989/2006) explicit för att ta hänsyn till pandemihotet. Tanken var att smittsamma sjukdomar ska kunna förebyggas så effektivt som möjligt inom ramen för den normala lagstiftningen. Lagen tillåter att myndigheterna utfärdar föreskrifter om till exempel att stänga skolor och daghem och försätta smittutsatta människor i karantän eller isolera dem. Det är befogat att beredskapslagen har ett avgränsat tillämpningsområde som regeringen föreslår och att man framöver gör en bedömning av om det räcker med vanlig lagstiftning för att förhindra att smittsamma sjukdomar sprids, framhåller utskottet.

Skyldighet att vidta förberedelser

I 11 § ingår bestämmelser om myndigheternas skyldighet att vidta förberedelser. Bland andra kommuner, samkommuner och andra kommunala sammanslutningar ska försäkra sig om att de kan utföra sina uppgifter så bra som möjligt också under undantagsförhållanden. Kommun- och servicestrukturreformen och de nya sätten att tillhandahålla tjänster kan ställa till problem med förberedelserna och ansvarsfördelningen för enskilda kommuner. Det är en fråga som måste uppmärksammas i det kommunala sam-

betet. I allt större omfattning skaffar kommunerna de tjänster som de är skyldiga att ordna helt eller delvis via privata tjänsteleverantörer, som enligt beredskapslagen inte är skyldiga att vidta förberedelser. Skyldigheten gäller emellertid kommunerna oavsett om de köper tjänsterna eller själva står för dem. Det är viktigt att kommunerna uppmärksammar detta i sina avtal med privata tjänsteleverantörer, påpekar utskottet.

Bestämmelser om förberedelseskylldighet för privata finns i lagstiftningen om bl.a. elektronisk kommunikation och finansmarknaden. Framöver måste det utredas om det behövs bestämmelser i speciallagstiftning om privata tjänsteleverantörers förberedelseskylldighet inom social- och hälsovård.

Social- och hälsovårdsministeriet har tillsammans med Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt sammanställt en modell för landsomfattande beredskap inom hälso- och sjukvård inför någon katastrof här hemma eller utomlands. Planen utnyttjar erfarenheterna från naturkatastrofen i Sydostasien. Sjukvårdsdistriktet har fått ersättning från staten för kostnaderna att uppehålla beredskap. I samband med den nya hälso- och sjukvårdslagen är det befogat att utreda behovet av att införa bestämmelser om att sjukvårdsdistriktet är rikstäckande aktör och har vissa uppgifter vid den här typen av storoyckor, och att den ansvariga aktören har rätt att få ersättning för kostnaderna.

Ändringar i social trygghet

Vid undantagsförhållanden ska det gå att avbryta eller skjuta upp utbetalningen av socialförsäkringsförmåner som pensioner och socialbidrag. Dessutom ska det vara tillåtet att sänka beloppen i de situationer som nämns i 8 kap. Pensioner och vissa andra förmåner ska få sänkas med högst 50 procent, men pensioner måste alltid betalas ut till minst ett belopp som motsvarar folkpension till fullt belopp. Enligt 56 § 3 mom. ska utkomststöd betalas ut så att det tillsammans med personens eller familjens övriga inkomster ger ett disponibelt belopp som motsvarar minst grunddelen och täcker nödvändiga utgifter för boende och hälso- och sjukvård. Det är befogat

att ändringarna avgränsas mer exakt än i den gällande beredskapslagen, påpekar utskottet.

Åtgärder för att trygga social- och hälsovården

Med stöd av 85 § kan verksamhetsenheterna inom social- och hälsovården (också privata) förpliktas att bl.a. utvidga eller ändra sin verksamhet och överlåta en enhet eller delar av den till statliga myndigheter för att trygga social- och hälsovården för befolkningen. Under normala förhållanden är principen att äldre och funktionshindrade ska få bo kvar hemma, men under undantagsförhållanden kan det hända att vårdbehovet måste tillgodoses genom att de tillfälligt placeras på serviceenheter. Sådana skyldigheter får inte ställas vid ekonomiska kriser som avses i 3 § 3 punkten.

Med stöd av 87 § kan kommunerna genom förordning av statsrådet ges rätt att under undantagsförhållanden göra avsteg från reglerna för icke brådskande vård och från en del uppgifter inom barnomsorg och äldreomsorg. Bestämmelsen gäller bara undantagsförhållanden som avses i 3 § 1 och 4 punkten, alltså inte de hot som avses i 3 § 2 punkten eller ekonomiska kriser i 3 punkten. Det är motiverat att kommunerna ges möjlighet att gallra bland sina uppdrag eftersom resurserna inom social- och hälsovården kan vara otillräckliga för att alla lagstadgade uppgifter ska kunna ordnas under undantagsförhållanden.

I 86 § ingår företrädesvis bestämmelser om befogenheter för social- och hälsovårdsministeriet att ta hand om läkemedelsförsörjningen. Skyldigheten att lagra läkemedel spelar en viktig roll för hur vi klarar oss vid kriser. För tillfället håller ministeriet på att se över lagen om obligatorisk lagring av läkemedel. En reform är nödvändig bl.a. för att den obligatoriska lagringen bättre ska motsvara det befintliga läkemedels-sortimentet och behandlingspraxis.

Merparten av apoteken arbetar utifrån tillstånd från läkemedelsverket och utskottet föreslår därför att "innehavare av apoteksrättigheter" i 86 § ändras till "den som har rätt att driva

apoteksrörelse" enligt den gällande läkemedelslagstiftningen.

Arbetsplikt

I 94 § 1 mom. föreskrivs om arbetsplikt för alla som är bosatta i Finland, men enligt 2 mom. är dessutom vårdpersonal, personer med utbildning inom vårdsektorn och de som i övrigt lämpar sig för uppgifterna skyldiga att utföra den typ av arbete som är nödvändig för att lagens syfte ska kunna nås. Den särskilda arbetsplikten för hälso- och sjukvård gäller bara storolyckor och pandemier som avses i 3 § 4 punkten. På grundval av 24 a § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården kan det i

centralregistret över yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården vid behov tas in uppgifter om var de yrkesutbildade är anställda och om att de har reserverats för förberedelserna för undantagsförhållanden enligt beredskapslagen. Arbetsplikten bör dock tillämpas med hänsyn till proportionalitets- och nödvändighetsprincipen i 4 §, påpekar utskottet.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att försvarsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 27 mars 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Jukka Mäkelä /saml

Håkan Nordman /sv
Paula Sihto /cent
Anni Sinnemäki /gröna
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.